مطالعات محیطی هفت حصار شماره بیست و یکم/ سال ششم/ پاییز ۱۳۹۶
صفحات ۱۱۱-۹۵

بازشناسی الگوهای رفتاری در میدان انقلاب اصفهان

حسن دلاکه*، مصطفی بهزادفر**، محمود قلعه‌نویی***، آمنه بختیار نصرآبادی****

تاریخ دریافت مقاله: ۹۵/۹/۳۰
تاریخ پذیرش مقاله: ۹۵/۱۲/۲۰

چکیده

امروزه نیاز مردم به مکان‌هایی برای افزایش تعاملات اجتماعی و رفع نیازهای روانی و اجتماعی به یکی از الزامات زندگی شهری تبدیل شده است. در این مقاله محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل در حاشیه زاینده‌رود که پتانسیل یک فضای جمعی سرزنده را دارد ولی امروزه به دلیل ترافیک ناشی از دو خیابان مطهری و کمال اسماعیل نقش اجتماعی خود را از دست داده و به یک فضای عبوری تبدیل شده است، به عنوان نمونه موردی در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. هدف از این پژوهش بازشناسی قرارگاه‌ها و الگوهای رفتاری در فضاهای پیرامون سی‌وسه‌پل (میدان انقلاب شهر اصفهان) می‌باشد. در این مقاله توصیفی-تحلیلی و کاربردی برای یافتن مهم‌ترین الگوهای رفتاری در فضای پیرامون پل تاریخی سی‌وسه‌پل، قرارگاه‌های رفتاری موجود در محدوده مورد نظر به وسیله برداشت‌های میدانی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، الگوهای رفتاری شامل: نشستن، استراحت کردن، صحبت کردن، نگاه کردن، خریدن، فروختن، قلیان کشیدن، خوردن، نوشیدن و عکس گرفتن مهم‌ترین الگوها در اطراف سی‌وسه‌پل می‌باشند. در پایان پژوهش راهکارهایی برای بهبود ارتباط بین رفتار و محیط کالبدی در محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل پیشنهاد می‌گردد.

واژگان کلیدی

قرارگاه رفتاری، الگوی رفتار، میدان انقلاب، اصفهان

* دانش‌آموخته کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران. hassandalake@yahoo.com
** استاد طراحی شهری، دانشگاه علم و صنعت، گروه شهرسازی، تهران، ایران behzadfar@iust.ac.ir
*** دکترای طراحی شهری، دانشیار دانشگاه هنر اصفهان، گروه شهرسازی m.ghalehnoee@yahoo.com
**** دکترای طراحی شهری، استادیار دانشگاه هنر اصفهان، گروه شهرسازی amene.bakhtiar@gmail.com

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

مقدمه

بی‌روحی و ملامت فضا، اغلب به علت کمبود انواع الگوهای ثابت رفتاری در محیط است. روابط اجتماعی و معاشرت عمومی مردم در قرارگاه‌های رفتاری عمومی صورت می‌گیرد. آنان جذب قرارگاهی می‌شوند که توانایی و میل به سازگاری با الگوهای ثابت رفتاری که در آنجا روی می‌دهد، را داشته باشند. نکته مهم در نیاز به ایجاد هماهنگی، قابلیت انطباق و سازگاری بین یک الگوی رفتاری با محیط فیزیکی آن است که رفتار در آن وقوع می‌پیوندد. این ویژگی سبب می‌شود تا برخی مکان‌ها در ارتباط با برخی الگوهای رفتاری مناسب‌تر بوده و دارای قابلیت بیشتری باشند. فضای پیرامون سی‌وسه‌پل اصفهان به عنوان یک فضای تاریخی به دلیل ترافیک ناشی از دو خیابان مطهری و کمال اسماعیل به یک فضایی با عملکرد عبوری تبدیل شده که نتیجه این امر انزواطلبی و کاهش تعاملات اجتماعی می‌باشد. ازاین‌رو نیاز مردم به مکان‌هایی برای مکث، حضور، کشف، شهود و تعقل که در نهایت به تعاملات اجتماعی و ارتباط صحیح آدمی نیز منجر می‌شود و رفع نیازهای روانی و اجتماعی او به یکی از ملزومات زندگی شهری امروز تبدیل شده است. حال اگر طراحی فضا متناسب با نیازهای آدمی طراحی گردد که در دیالکتیک انسان و فضا، واکنش‌ها و رفتار مطلوب را از استفاده‌کنندگان دریافت کند این ارتباط صحیح می‌تواند زمان استفاده از فضا را افزایش داده و ارتباط عمیق‌تری را در برابر تماس سطحی مخاطبان ایجاد نماید. هدف این پژوهش بازشناسی قرارگاه‌ها و الگوهای رفتاری در فضای پیرامون سی‌وسه‌پل (میدان انقلاب شهر اصفهان) می‌باشد. این مقاله از نظر روش توصیفی-تحلیلی و از نظر هدف جزء پژوهش‌های کاربردی به شمار می‌رود. سؤالی که در پایان این پژوهش به آن پاسخ داده می‌شود این است که مهم‌ترین الگوهای رفتاری در فضای پیرامون پل تاریخی سی‌وسه‌پل کدامند؟ در پایان پژوهش راهکارهایی برای ارتباط بین رفتار و محیط کالبدی در محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل پیشنهاد می‌گردد.

پیشینه تحقیق

در پیشینه شناسی موضوع مورد مطالعه به بیان نظریاتی از اروین گافمن، راجر بارکر، آلن ویکر، ویلیام وایت، یان گل، جان لنگ، سیدحسین بحرینی، شمین گلرخ و بهناز امین‌زاده در زمینه تأثیرات روانی-ذهنی فضاهای جمعی بر رفتار مردم و همچنین در رابطه با تأثیرات محیطی-رفتاری و تمایز بین این نظریات می‌پردازیم: اروین گافمن[1] (۱۹۶۶) در کتاب «مطالعه رفتار در فضای جمعی»، رفتار انسان‌ها در فضاهای عمومی را مورد بررسی قرار می‌دهد و نتیجه می‌گیرد که نزدیک شدن انسان‌ها به یکدیگر در فضاهای عمومی باعث می‌شود که تعاملات اجتماعی بیشتری در این‌گونه فضاها به وجود آید. راجر بارکر[2] (۱۹۶۸)، در کتاب قرارگاه رفتاری، توضیح می‌دهد که چگونه رفتار انسان‌ها تحت تأثیر مکان قرار می‌گیرد و حتی تحت تأثیر آن محدود می‌شود. مفهوم قرارگاه رفتاری اولین بار توسط راجر بارکر ارائه شد. وی معتقد است که اگر میان اعمال انسان و محیط فیزیکی و اجتماعی سازگاری باشد، مکان‌ها به هم‌ساختی می‌رسند. بهناز امین زاده و همکاران (۱۳۸۱) در پژوهشی تحت عنوان «طراحی و الگوهای رفتاری پیشنهادی برای بهسازی پارک‌های شهری»، سازگاری و انعطاف‌پذیری مکان رفتاری را از طریق سلسله‌مراتب نیازهای انسان مورد مطالعه قرار داده است. یان گل[3] (۱۳۸۷) در کتاب «زندگی در میان ساختمان‌ها»، سه گروه فعالیت در فضاهای شهری (ضروری، انتخابی و اجتماعی) را معرفی می‌کند و معتقد است که فضاهای همگانی در شهرها و در مناطق مسکونی، وقتی بامعنا بوده و جذابیت زیادی برای مردم پیدا می‌کند که انواع فعالیت‌ها در ترکیب با یکدیگر رخ داده و یکدیگر را تقویت کنند. جان لنگ[4] (۱۳۸۸) در کتاب آفرینش نظریه معماری (نقش علوم رفتاری در طراحی محیط)، بیان می‌کند که دریافت آدمی از فضا و تصورات مردم از محیط، نوعی طرح‌واره ذهنی محسوب می‌شود. وی معتقد است که علوم رفتاری با هدف اصلی بنیان نظریه اثباتی و با توصیف و تبیین پدیده‌ها، می‌تواند دانشی ایجاد کند که پیش‌بینی الگوهای فعالیت و ارزش‌ها را میسر سازد.

شمین گلرخ (۱۳۹۱) در کتاب «قرارگاه رفتاری»، بیان می‌کند که چه چیزی بر رفتار انسان در محیط زندگی روزمره‌اش تأثیر می‌گذارد و اینکه یک رابطه دوسویه میان رفتار و محیط کالبدی وجود دارد. وی معتقد است که تأثیر وضعیت‌هایی که فرد در آن‌ها قرار می‌گیرد بر رفتارش بسیار بیشتر است، از ویژگی‌های شخصی که فرد در آن‌ها قرار می‌گیرد. درنتیجه سازگاری و هم‌ساختی میان الگوهای رفتاری و ظرف کالبدی وقوع آن، مهم‌ترین ویژگی یک قرارگاه رفتاری است. ویلیام وایت[5] (۱۳۹۲) در کتاب زندگی اجتماعی در فضاهای شهری کوچک، بیان می‌کند که زندگی اجتماعی در فضاهای عمومی اساساً به کیفیت زندگی فردی و اجتماعی کمک می‌کند. او در «پروژه زندگی خیابانی» بیان می‌کند که ما باید به‌طور اخلاقی نسبت به ایجاد مکان‌های فیزیکی که تعاملات اجتماعی را افزایش می‌دهند احساس مسئولیت کنیم و همچنین وی به ضرورت شناخت رفتار در فضاهای شهری تأکید می‌کند. سیدحسین بحرینی (۱۳۹۴) در کتاب تحلیل فضاهای شهری در رابطه با الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان، به ارائه ضوابط مناسب طراحی با تحلیل کمی و کیفی

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

فضای خیابان و الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان به‌ویژه عابران پیاده می‌پردازد. وی معتقد است در طراحی و شکل‌دهی فضای خیابان‌ها (فضاهای عمومی)، الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان که در حقیقت معرف فرهنگ جامعه است مورد توجه قرار نگرفته است و به همین دلیل بین فضاهای موجود و نحوه استفاده از این فضاها تعارض اساسی وجود دارد. در کل نظریه‌پردازان نامبرده ضمن بررسی ارتباط بین محیط، انسان و رفتار آن‌ها، معتقدند که یک فضا و محیط کالبدی باید با توجه به الگوی رفتاری که در آن محیط اتفاق می‌افتد، شکل گیرد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف توصیفی به حساب آمده و از نظر کاربرد با توجه به سه دسته تحقیق کاربردی، بنیادی و توسعه‌ای در رده تحقیقات کاربردی قرار می‌گیرد. برای بررسی قرارگاه‌ها و الگوهای رفتاری در محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل اصفهان از روش‌های کیفی و تکنیک‌های عکس‌برداری و برداشت‌های میدانی استفاده شده است. در این پژوهش در زمان‌های اوج فعالیت (باز بودن آب زاینده‌رود) الگوها و قرارگاه‌های رفتاری برداشت شده و ویژگی‌های مربوط به قرارگاه رفتاری (در ادامه به آن پرداخته می‌شود) در قالب جدول ارائه می‌شود. در پایان این پژوهش برای انطباق رفتار و محیط کالبدی در محدوده مورد نظر که مهم‌ترین ویژگی قرارگاه رفتاری می‌باشد راهکارهایی پیشنهاد می‌گردد.

چارچوب نظری پژوهش

الگوی رفتار، رفتار غالبی است که در یک زمان و مکان مشخص، جهت انجام فعالیت‌ها برای رفع نیازها صورت گرفته و به وسیله گروه غالبی از استفاده‌کنندگان اتفاق می‌افتد (بحرینی، ۱۳۹۴). الگوهای رفتاری ناشی از فرهنگ، اعتقادات، عادات، محیط زندگی، قوانین حاکم بر جامعه و خصوصیات فردی است (خطیبی، ۱۳۹۲). یک قرارگاه رفتاری حداقل شامل یک یا چند الگوی جاری رفتار یکپارچه است که به طور عمده می‌توان ویژگی زیر را برای آن شمرد: الگوی جاری رفتار یک الگوی حد و مرزدار در رفتار افراد است (دژدار و همکاران، ۱۳۹۱). نظریه مکان–رفتار یا قرارگاه رفتاری مهم‌ترین دستاورد روانشناسی بوم‌شناختی است که توسط راجر بارکر مطرح شد. جزئیاتی که بارکر بررسی می‌کند، پارامترهای فیزیکی، مجموعه قوانین رسمی و غیررسمی، نشانه‌ها، استفاده‌کنندگان از فضا و رفتار آن‌ها می‌باشد (Altman & Churchman, 1994). بر اساس تعریف راجر بارکر، قرارگاه یا مکان رفتاری ترکیب پایداری از فعالیت و مکان است که اجزای زیر را شامل می‌شود: ۱- فعالیتی بازگشت کننده و تکرارپذیر یا الگوی جاری رفتار؛ ۲- طرح خاصی از محیط یا محیط کالبدی؛ ۳- رابطه سازگار میان این دو یا همساختی؛ ۴- دوره زمانی تعریف شده.

در پژوهش‌های بعدی، یکی از شاگردان راجر بارکر به نام آلن ویکر[۶] (۱۹۷۹) دو عامل برنامه در قرارگاه رفتاری و عامل شخص یا عوامل کنترل کننده آن را به عنوان عناصر پنجم و ششم معرفی کرد (لنگ، ۱۳۸۸، به نقل از سربندی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۳). به عبارتی افراد هرگاه وارد یک قرارگاه رفتاری می‌شوند تحت تأثیر هم‌ساخت موجود قرار گرفته و رفتار خود را بر اساس آن تنظیم می‌نمایند (Wen Liu, 2012، به نقل از سربندی فراهانی و همکاران، ۱۳۹۳). به زعم اسکات، قرارگاه رفتاری واحدی پایه برای محیط است که به طور همزمان عناصر کالبدی و اجتماعی محیط را به صورت یک کل مستقل دربرمی‌گیرد و بر رفتار افراد تأثیر می‌گذارد (Scott, 2005 ؛ لنگ، ۱۳۸۸). بر اساس نظر برایان لاوسون، قرارگاه دربرگیرنده فضا، مردم و فعالیت‌هایشان است. فرهنگ در خوانایی قرارگاه‌ها نقش مهمی دارد. وی نحوه رفتار در یک قرارگاه و تأثیر فضا بر رفتار افراد را تحت عنوان «زبان فضا» که ویژگی آن غیرشفاهی بودن و کنترل‌کنندگی چگونگی رفتار صحیح در فضا می‌باشد را بیان می‌کند (Lawson, 2001، به نقل از دژدار و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴).

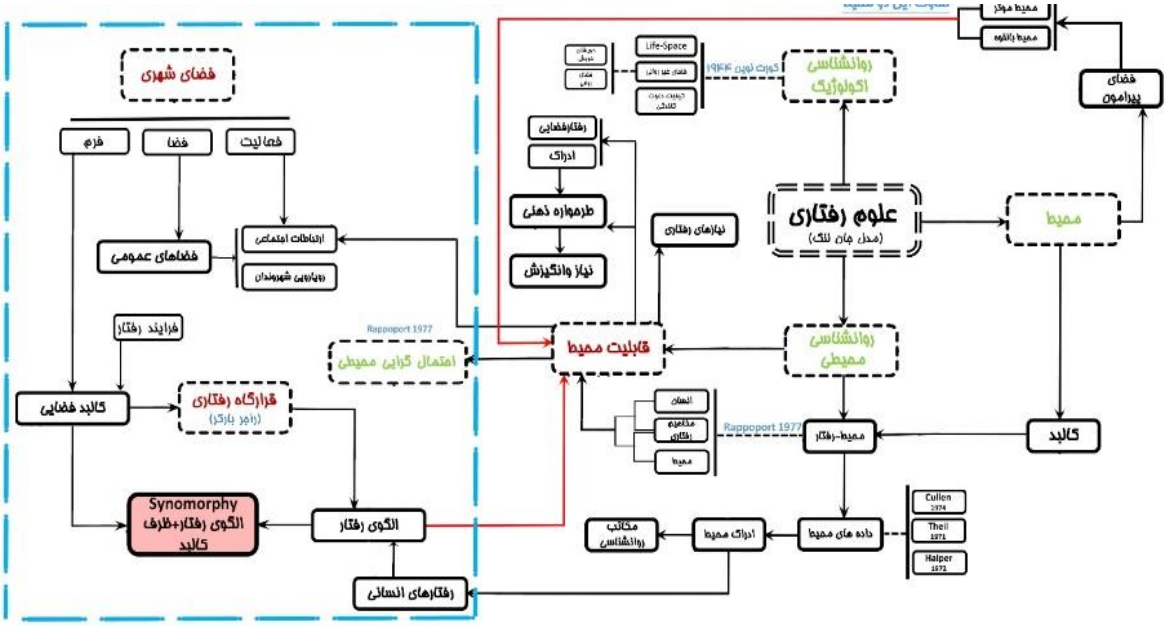
قرارگاه‌های رفتاری به عنوان واحدهایی از محیط که فرد در زندگی روزمره آن‌ها را تجربه می‌کند و با انجام و تکرار رفتارهایی مشخص، درون آن‌ها قرار می‌گیرد، در واقع وضعیت‌های مختلفی هستند که فرد طی زندگی روزمره با آن‌ها درگیر می‌شود و در هر یک رفتار متناسب با آن را انجام می‌دهد (گلرخ، ۱۳۹۱). یک مقر رفتاری یک واحد کوچک اجتماعی است که از تلفیق پایدار یک فعالیت و یک مکان به‌گونه‌ای حاصل می‌آید تا در فرایندی منظم بتواند عملکردهای ضروری آن را محیط رفتاری را برآورده سازد (مطلبی، ۱۳۸۰). در حقیقت قرارگاه رفتاری نوعی واحدی عینی است که توسط محقق از قبل تعریف نمی‌شود، بلکه در ارتباط با محیط شکل می‌گیرد. بر اساس نظر هنری سن‌آف، قرارگاه رفتاری واحدی اکولوژیک است که مجموعه‌های رفتاری و محیطی در آن به هم وابسته هستند و الگوی رفتار قابل مشاهده آن از افراد ویژه درگیر آن مجزاست (Sanoff, 1971، به نقل از دژدار و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۴). شیوه‌های مطالعه قرارگاه رفتاری یک شبکه خوب و جاافتاده‌ای را از محیط‌های مورد علاقه افراد ایجاد می‌کند، به طوری که تغییرات متوالی و یا همزمان

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

را در عملکرد قرارگاه‌های رفتاری می‌توان پیش‌بینی و کشف کرد. این نکات به طور کلی با روانشناسی محیطی در ارتباط است (Lang & et al, 1974).

در قرارگاه‌های رفتاری بین محیط و رفتار افراد ارتباط و تناسب وجود دارد. برای پی بردن به معنای قرارگاه رفتاری باید به دو سؤال پاسخ داد: اولاً اینکه چگونه محیطی است؟ ثانیا چه فعالیت‌هایی در این محیط اتفاق می‌افتد؟ پاسخ به این سؤالات در فهمیدن و درک بهتر ارتباط بین ویژگی‌های محیطی و رفتار افراد به ما کمک می‌کند (Heft, 2001). برخی از قرارگاه‌های رفتاری، شرایط ورودی دارند که افرادی را که رفتارشان متناسب با شرایط الگوی جاری و شرایط محیط نباشد مستثنی می‌سازد. به عنوان مثال تا زمانی که فرد در آزمون ورودی دانشگاه پذیرفته نشده حق شرکت در کلاس‌های دانشگاه را ندارد (دژدار و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸). ویژگی‌های قدرت قرارگاه‌های رفتاری با توجه به تعریف اسکات عبارتنداز: ۱- مهم‌ترین ویژگی قرارگاه رفتاری فراشخصی[۷] بودن آن می‌باشد. یعنی این که قرارگاه رفتاری مستقل از ادراک افراد (ذهن) وجود دارد. قرارگاه رفتاری دارای مرزهای فضایی و زمانی است، به این معنا که در زمان و مکان مشخص رخ می‌دهد. ۲- ویژگی دوم ارتباط متقابل میان مؤلفه‌های قرارگاه رفتاری (ظرف کالبدی و الگوی رفتاری) می‌باشد که راجر بارکر آن را تحت عنوان «همساختی[۸]» مطرح می‌کند. ۳- ویژگی سوم قدرت قرارگاه رفتاری، ویژگی خود-تنظیم گری آن است. به این معنا که قرارگاه رفتاری با یک هدف و برنامه مشخصی پیش می‌رود و همه عناصر آن بر اساس این برنامه عمل می‌کنند. ۴- ویژگی چهارم قرارگاه‌های رفتاری که اسکات بیان می‌کند این است که افراد درون قرارگاه‌های رفتاری همزمان دو نقش متفاوت را بازی می‌کنند. از یکسو به پیام‌ها و علائمی که از محیط دریافت می‌کنند، پاسخ می‌دهند و از سوی دیگر خود این افراد برای افراد دیگری که درون قرارگاه‌های رفتاری هستند، پیام و علائم تولید می‌کنند (گلرخ، ۱۳۹۱؛ Scott, 2005؛ Wicker, 2012) .

برای ایجاد یا برچیده شدن قرارگاه رفتاری شرایطی وجود دارد که مهم‌ترین آن‌ها به قرار زیر می‌باشد: ۱- شناسایی الگوهای رفتاری به عنوان شرط نخست ایجاد قرارگاه رفتاری؛ ۲- بهره‌گیری از امکانات طراحی مکان در پاسخ به الگوهای رفتاری شناسایی شده؛ ۳- تقویت یا محدودسازی الگوهای رفتاری از طریق مداخله در محیط؛ ۴- ایجاد معنا، خاطره مکان و حافظه جمعی. هر قرارگاه رفتاری به عنوان یک واحد، زمان شروع و خاتمه‌ای دارد. به عنوان مثال، زمانی که معلم در قرارگاه کلاس حاضر نمی‌شود و یا اینکه گرما و نور لامپ کم شود، همه جنبه‌های قرارگاه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. از این لحاظ قرارگاه‌ها تقریباً همیشه به شیوه قانون همه یا هیچ عمل می‌کنند، یعنی به صورت واحد قانون عملکرد یکپارچه قرارگاه‌های رفتاری حفظ می‌شود(Richard & Roger, 1975، به نقل از دژدار و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۹). قرارگاه‌های رفتاری را می‌توان به شیوه‌های مختلفی دسته‌بندی کرد. آن‌ها را می‌توان به دسته‌هایی از قرارگاه‌های دارای بازه زمانی کوتاه و بلند، مرد و زن و جمعیت مختلط جنسی تقسیم کرد یا به قرارگاه‌هایی که کار کردن در آن‌ها غالب است و قرارگاه‌هایی که بازی کردن در آن‌ها غلبه دارد (گلرخ، ۱۳۹۱: ۴۶؛ شاهچراغی و بندرآباد، ۱۳۹۴: ۹۵).

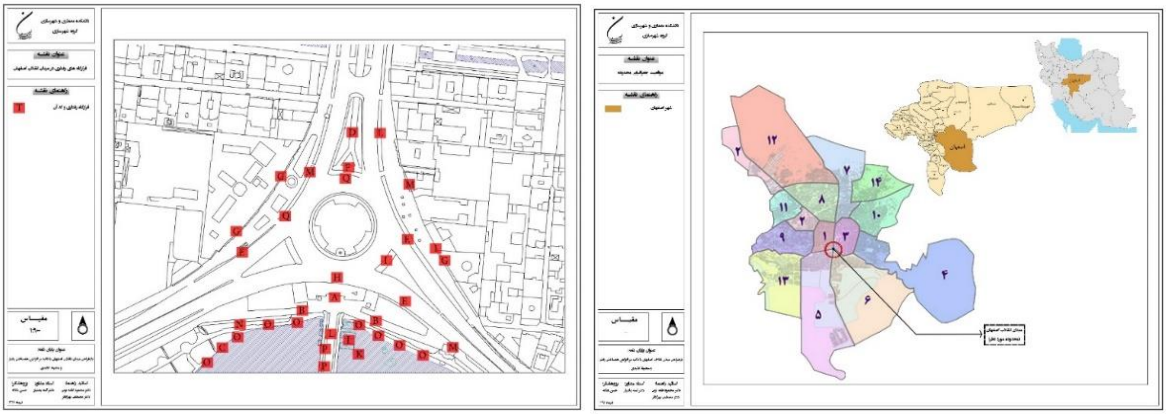

نمودار ۱- چارچوب نظری پژوهش (مأخذ: نگارنده)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

بحث و تحلیل یافته‌ها

محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل (میدان انقلاب اصفهان) در فصل مشترک منطقه یک و سه قرار دارد و از شمال به خیابان چهارباغ عباسی (شریانی درجه یک)، از شرق به خیابان کمال اسماعیل (شریانی درجه دو)، از جنوب به زاینده‌رود (سی‌وسه‌پل) و از غرب به خیابان مطهری (شریانی درجه دو) محدود می‌شود. میدان انقلاب اهمیت خود را از این جهت به دست آورده که مابین خیابان تاریخی چهارباغ و پل تاریخی سی‌وسه‌پل قرار دارد. بنابراین از این دو کسب اعتبار می‌کند. نقشه (۱) موقعیت محدوده مورد نظر و همچنین موقعیت قرارگاه‌های رفتاری برداشت شده را نشان می‌دهد.

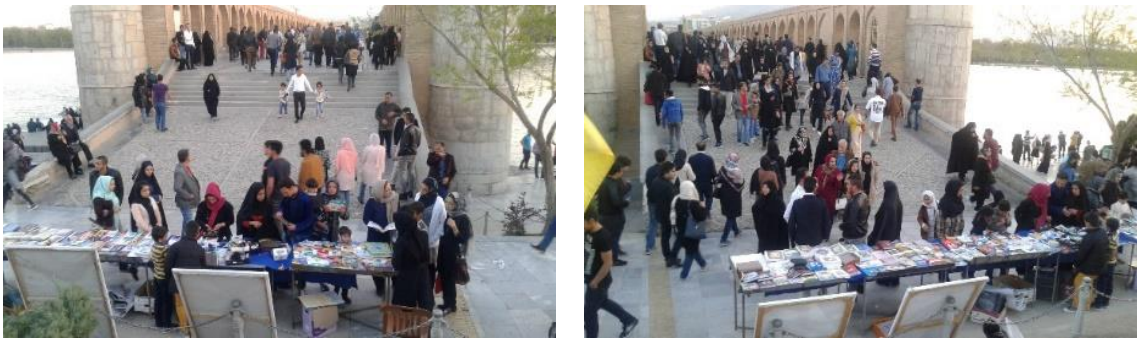

نقشه ۱- موقعیت محدوده مورد نظر و قرارگاه‌های رفتاری

در این قسمت ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری (خودکنترلی، برنامه، نوع دوره زمانی، دوره زمانی، نوع فضایی-مکانی قلمرو، محدوده قلمرو، فعالیت مستمر، نوع فعالیت، نوع رفتار، جنس و رده سنی)، در میدان انقلاب اصفهان (محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل) همراه با تصاویر مربوط به آن ارائه می‌گردد. اولین قرارگاه رفتاری در میدان انقلاب اصفهان کتاب‌فروشی می‌باشد. این عمل از اول صبح شروع می‌شود و تا پایان روز به صورت مکرر ادامه می‌یابد. در مواقعی که آب زاینده‌رود باز می‌شود افراد زیادی به این فضا می‌آیند و خریدوفروش کتاب بیشتر انجام می‌گیرد.

جدول ۱- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری A)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
A	کتاب‌فروشی	کم	فروش کتاب	دائمی- غیررسمی	۸ الی غروب خورشید	ثابت- بدون حرکت	شمال سی‌وسه‌پل	فروختن، صحبت کردن، نگاه کردن، مطالعه کردن	ضروری	فردی- باانگیزه	مرد	۱۰ سال بالا

تصویر ۱- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (A)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

در شمال سی‌وسه‌پل تعدادی از عکاسان با دوربین‌هایی که در دست دارند از مردم عکس می‌گیرند و در همان لحظه عکس را چاپ می‌کنند و به آن‌ها تحویل می‌دهند. این کار از اول صبح شروع می‌شود و تا غروب خورشید ادامه دارد و در طول روز تکرار می‌شود. لذا این مکان یک قرارگاه رفتاری به حساب می‌آید.

جدول ۲- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری B)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
B	عکاسی	کم	چاپ عکس	دائمی- غیررسمی	۸ الی غروب خورشید	متحرک- نیمه ثابت	شرق و غرب سی‌وسه‌پل	عکس گرفتن، صحبت کردن، نگاه کردن	ضروری	فردی- باانگیزه	مرد	۱۵ سال به بالا

تصویر ۲- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (B)

یک از قرارگاه‌های رفتاری دیگری که در زمان‌های باز بودن آب رودخانه در میدان انقلاب شکل می‌گیرد، مکانی است که مردم در آن قایق‌سواری می‌کنند. این فعالیت بعدازظهر شروع می‌شود و تا غروب خورشید ادامه پیدا می‌کند و دائماً تکرار می‌شود.

جدول ۳- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری C)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
C	قایق‌سواری	کم	تفریح	موقت- رسمی	جاری بودن آب رودخانه (ساعات ۱۶ الی ۲۱)	متحرک- نیمه ثابت	غرب سی‌وسه‌پل	عکس گرفتن، صحبت کردن، رکاب زدن، فریاد زدن	انتخابی	فردی- باانگیزه	مرد و زن	۱۵ تا ۴۵ سال

تصویر ۳- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (C)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

دوچرخه‌سواری یک نوع فعالیتی است که امروزه در همه جای شهر اصفهان انجام می‌شود. در شمال میدان انقلاب ایستگاه دوچرخه وجود دارد و افراد می‌توانند از آنجا دوچرخه تحویل بگیرند و علاوه بر ورزش کردن کارهای روزمره‌شان را انجام دهند و این عمل باعث به وجود آمدن محیط پاک و سالم و بدون از آلودگی برای استفاده انسان‌ها می‌گردد. ای فعالیت در میدان انقلاب به صورت مکرر انجام می‌گیرد، لذا یک قرارگاه رفتاری محسوب می‌شود.

جدول ۴- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری D)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
D	ایستگاه دوچرخه	زیاد	دوچرخه سواری	دائمی- رسمی	۸ الی ۲۲	ثابت- بدون حرکت	شمال میدان انقلاب	ورزش کردن، رکاب زدن	ضروری	فردی- استدلالی و آگاهانه	مرد و زن	۱۵ تا ۵۰ سال

تصویر ۴- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (D)

از قرارگاه‌های رفتاری دیگری که در میدان انقلاب شکل می‌گیرد می‌توان به ایستگاه تاکسی در اطراف میدان اشاره کرد. فعالیت‌هایی که در این مکان اتفاق می‌افتد عبارتنداز: صحبت کردن، نشستن و ... . این فعالیت‌ها در زمان و مکان مشخص تکرار می‌شوند.

جدول ۵- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری E)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
E	ایستگاه تاکسی	زیاد	جابجایی افراد	دائمی- رسمی	۸ الی ۲۴	ثابت- بدون حرکت	شرق و غرب میدان	صحبت کردن، نشستن	ضروری	فردی- باانگیزه	مرد و زن	۱۰ سال به بالا

تصویر ۵- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (E)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

وجود دکه‌های پلیس و گشت‌های پلیسی و همچنین حضور بیشتر مردم به عنوان چشمان ناظر که جین جیکوبز مطرح می‌کند در این محیط باعث شده تا این میدان یکی از مکان‌های امن شهر محسوب شود. فعالیت‌های نیروی انتظامی در این مکان ۲۴ ساعته ادامه دارد و تکرار می‌شود. لذا این مکان‌ها قرارگاه‌های رفتاری به حساب می‌آیند.

جدول ۶- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری F)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
F	دکه پلیس	خیلی زیاد	برقراری امنیت	دائمی- رسمی	شبانه‌روزی	ثابت-بدون حرکت	شمال میدان	صحبت کردن، نظاره کردن، مراقبت کردن	ضروری	فردی- باانگیزه	مرد	۲۵ تا ۴۰ سال

تصویر ۶- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (F)

وجود کاربری‌های تجاری و اداری در اطراف میدان و همچنین فعالیت‌هایی مانند خریدوفروش، صحبت کردن، نگاه کردن به ویترین مغازه‌ها و ... باعث افزایش سرزندگی این مکان شده است. این مغازه‌ها از اول صبح تا ساعت ۲۳ باز هستند و به مردم خدمات‌رسانی می‌کنند. این فعالیت‌ها دائماً در طول روز انجام می‌گیرد. بنابراین یکی دیگر از قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب کاربری‌های تجاری می‌باشند.

جدول ۷- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری G)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
G	کاربری‌های تجاری	خیلی زیاد	فروش کالا	دائمی- رسمی	۸ الی ۲۲	ثابت- بدون حرکت	شمال شرقی و غربی میدان	صحبت کردن، فروختن، نگاه کردن، خریدن، راه رفتن	ضروری	فردی- باانگیزه	مرد و زن	۱۰ سال به بالا

تصویر ۷- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (G)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

در مواقع خاصی از سال (مانند: ۲۲ بهمن، روز قدس، ۱۳ آبان و ...) راهپیمایی‌ها و تظاهراتی در این میدان انجام می‌شود و مردم شعارهایی بر علیه دشمن قرائت می‌کنند. این فعالیت‌ها و رفتارها در ساعات ۱۲-۹ دائماً تکرار می‌شود. لذا یکی از قرارگاه‌های رفتاری موقتی در میدان انقلاب راهپیمایی‌ها و تظاهرات می‌باشد.

جدول ۸- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری H)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
H	راهپیمایی	کم	گفتن شعار و حمایت از سرزمین خود	موقت- رسمی	روزهای خاصی از سال (ساعات ۹ الی۱۲)	متحرک- نیمه ثابت	جنوب میدان و شمال سی‌وسه‌پل	صحبت کردن، ایستادن، شعار دادن	اجتماعی	اجتماعی	مرد و زن	۱۵ تا ۴۵ سال

تصویر ۸- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (H)

قرارگاه‌های رفتاری دیگری که در زمان محرم، فاطمیه و یا ولادت یا شهادت ائمه در میدان انقلاب شکل می‌گیرد وجود ایستگاه‌های صلواتی می‌باشد. در این قرارگاه‌ها به مردم چای، شربت و غیره داده می‌شود. این فعالیت‌ها از بعدازظهر شروع می‌شود و تا ساعات پایانی شب ادامه دارد و مدام تکرار می‌شود.

جدول ۹- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری I)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
I	ایستگاه صلواتی	متوسط	دادن نوشیدنی رایگان به مردم	موقت- غیررسمی	ولادت یا شهادت ائمه اطهار (ساعات ۱۶ الی ۲۱)	ثابت- بدون حرکت	شرق و شمال‌شرق میدان	خوردن، آشامیدن، نگاه کردن، صحبت کردن، نشستن	انتخابی	فردی- باانگیزه	مرد	۱۰ سال به بالا

تصویر ۹- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (I)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

در روز عرفه مردم در میدان انقلاب جمع می‌گردند و به صورت دسته‌جمعی دعای پرفیض روز عرفه را قرائت می‌نمایند. این فعالیت معمولاً در بعدازظهر انجام می‌گیرد . تکرار می‌شود. بنابراین این مکان یک قرارگاه رفتاری محسوب می‌شود.

جدول ۱۰- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری J)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
J	دعای عرفه	زیاد	مناجات با پروردگار	موقت- غیررسمی	روز عرفه (ساعات ۱۴ الی ۱۶)	ثابت- بدون حرکت	شرق سی‌وسه‌پل	دعا کردن، نشستن، صحبت کردن	اجتماعی	اجتماعی	مرد و زن	۱۰ سال به بالا

تصویر ۱۰- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (J)

همچنین در این میدان در روز عید سعید فطر مردم نماز این عید را می‌خوانند و این فعالیت در ساعات اولیه صبح انجام می‌گیرد و به عنوان یک قرارگاه رفتاری دیگر در این میدان به حساب می‌آید.

جدول ۱۱- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری K)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
K	نماز عید فطر	زیاد	پرستش خدای یگانه	موقت- غیررسمی	عید سعید فطر (ساعات ۷ الی ۹)	ثابت-بدون حرکت	شرق سی‌وسه‌پل	نمازخواندن، دعا کردن، نشستن، ایستادن	اجتماعی	اجتماعی	مرد و زن	۹ سال به بالا

تصویر ۱۱- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (K)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

در هنگامی که در این میدان راهپیمایی صورت می‌گیرد و یا در مواقع دیگری از سال تعدادی از کودکان در روی سی‌وسه‌پل می‌نشینند و به نقاشی کشیدن مشغول می‌شوند. این فعالیت در طول روز دائماً تکرار می‌شود. لذا این مکان را هم می‌توان به عنوان یک قرارگاه رفتاری به حساب آورد.

جدول ۱۲- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری L)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
L	نقاشی کودکان	کم	شکوفایی استعدادهای کودکان	موقت- غیررسمی	روزهای خاصی از سال (ساعات ۹ الی ۱۲)	ثابت- بدون حرکت	روی سی‌وسه‌پل	نقاشی کشیدن، صحبت کردن، نگاه کردن	اجتماعی	اجتماعی	مرد و زن	۵ تا ۱۰ سال

تصویر ۱۲- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (L)

قرارگاه رفتاری دیگری که در این میدان می‌توان به آن اشاره کرد وجود ایستگاه‌های اتوبوس در اطراف میدان می‌باشد. مردم در این مکان‌ها علاوه بر اینکه برای آمدن اتوبوس انتظار می‌کشند با یکدیگر به گفتگو می‌پردازند و استراحت می‌کنند. این فعالیت‌ها در طول روز مدام تکرار می‌شود.

جدول ۱۳- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری M)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
M	ایستگاه اتوبوس	خیلی زیاد	جابجایی افراد	دائمی- رسمی	۶ الی ۲۱	ثابت- بدون حرکت	شرق و غرب میدان	نشستن، استراحت کردن، صحبت کردن	ضروری	فردی- باانگیزه	مرد و زن	۱۲ سال به بالا

تصویر ۱۳- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (M)

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

در خیلی از شهرهای ایران از جمله اصفهان مردم برای مفروش کردن کف حرم‌های ائمه به کمک یکدیگر قالی می‌بافند. این کار در مواقعی از سال در میدان انقلاب نیز صورت می‌گیرد و تکرار می‌شود. بنابراین این مکان یک قرارگاه رفتاری می‌باشد.

جدول ۱۴- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری N)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
N	مکان بافت قالی برای حرم ائمه اطهار	متوسط	کمک به کفپوش کردن حرم‌ها با قالی رایگان	موقت- غیررسمی	روزهای خاصی از سال (ساعات ۹ الی ۱۳)	ثابت- بدون حرکت	جنوب میدان	نشستن، صحبت کردن، قالی بافتن، نگاه کردن	انتخابی	فردی- استدلالی و آگاهانه	زن	۲۵ تا ۴۰ سال

تصویر ۱۴- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (N)

همانطور که در تحقیقات ویلیام وایت، یان گل و دیگر نظریه‌پردازان در حوزه محیط و رفتار مشخص گردیده است، مردم معمولاً به جاهایی مانند لبه رودخانه‌ها، مکان‌های تاریخی و گردشگری و جاهایی دیگری که افراد بیشتری حضور دارند می‌روند. در میدان انقلاب وجود رودخانه زاینده‌رود و همچنین عنصر تاریخی سی‌وسه‌پل باعث جذب مردم به این فضا شده است. در این فضا مردم معمولاً روی پل و یا لبه رودخانه می‌نشینند، استراحت می‌کنند، با یکدیگر به گفتگو می‌پردازند و به آب و افرادی که در داخل آن قایق‌سواری می‌کنند، نگاه کرده و از صدای آب لذت می‌برند. این فعالیت آن‌ها دائماً در طول شبانه‌روز تکرار می‌شود و ادامه می‌یابد. بنابراین این مکان نیز یکی از قرارگاه‌های رفتاری مهم در میدان انقلاب اصفهان می‌باشد.

جدول ۱۵- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری O)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
O	مکان‌های تجمع مردم در لب رودخانه و روی پل	خیلی زیاد	گذراندن اوقات فراغت	دائمی- غیررسمی	۹ الی ۱۲- ۱۶ الی ۲۳	متحرک	در اطراف رودخانه و روی پل	نشستن، استراحت کردن، صحبت کردن، نگاه کردن، قلیان کشیدن، خوردن، نوشیدن، راه رفتن، قدم زدن	انتخابی- اجتماعی	اجتماعی	مرد و زن	۲ سال به بالا

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

تصویر ۱۵- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (O)

در بین فعالیت‌هایی که مردم در این مکان انجام می‌دهند دست‌فروش‌هایی هستند که کالاها و خوراکی‌های متنوعی (مانند: بلال، آش، کتاب، سوت، کتاب، فانوس، بادکنک و ...) دارند و آن‌ها را به مردم می‌فروشند که باعث سرزندگی این فضا شده است. این فعالیت آن‌ها در طول روز در یک مکان مشخص تکرار می‌شود. بنابراین این مکان‌ها را می‌توان به عنوان قرارگاه رفتاری به حساب آورد.

جدول ۱۶- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری P)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
P	دست‌فروشی	خیلی کم	فروش کالا	دائمی- غیررسمی	۱۷ الی ۲۲	متحرک	روی پل	فروختن، خریدن، صحبت کردن، نگاه کردن	ضروری	فردی- باانگیزه	مرد	۲۰ تا ۵۰ سال

تصویر ۱۶- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (P)

آخرین قرارگاه رفتاری که در این میدان بررسی می‌شود محل تجمع افسران راهنمایی و رانندگی می‌باشد. آن‌ها با کنترل ترافیک و وسایل نقلیه باعث ایمنی عابران پیاده‌ای می‌شوند که قصد ورود به میدان انقلاب یا سی‌وسه‌پل را دارند. این فعالیت‌ها آن‌ها در طول شبانه‌روز و در مکان مشخصی از میدان، مدام تکرار می‌شود.

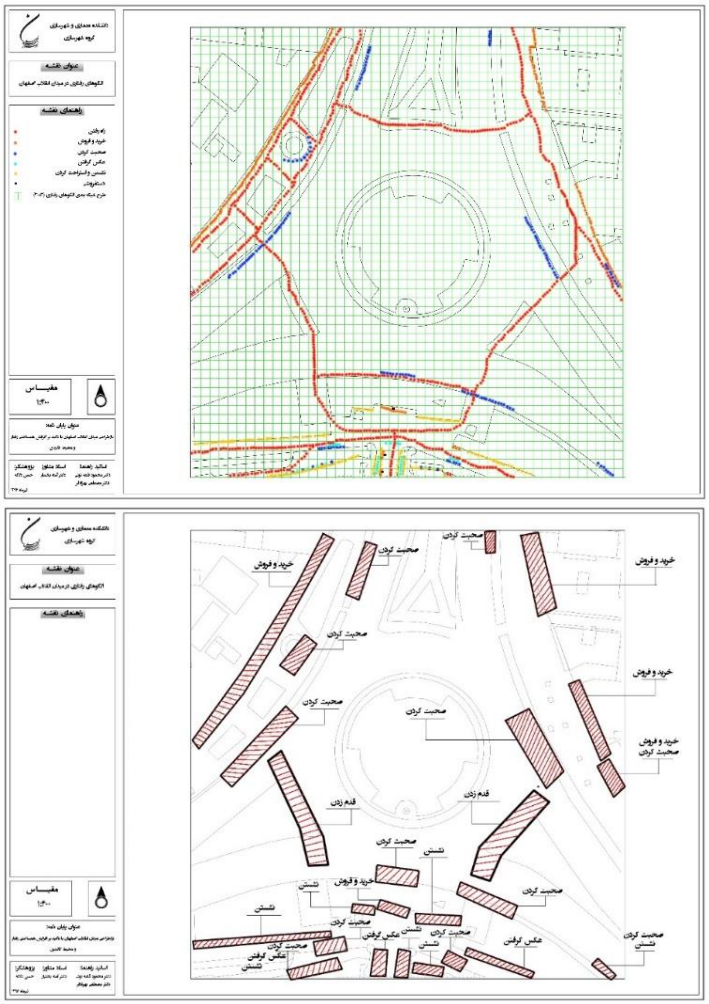
[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

جدول ۱۷- ویژگی‌های قرارگاه‌های رفتاری در میدان انقلاب اصفهان (قرارگاه رفتاری Q)

ویژگی‌های قرارگاه رفتاری		خودکنترلی	برنامه	نوع دوره زمانی	دوره زمانی	نوع فضایی- مکانی قلمرو	محدوده قلمرو	فعالیت مستمر	نوع فعالیت	نوع رفتار	جنس	رده سنی
کد قرارگاه	نوع قرارگاه رفتاری											
Q	محل تجمع افسران راهنمایی و رانندگی	خیلی زیاد	برقراری ایمنی عابران پیاده و کاهش ترافیک درمیدان‌انقلاب	دائمی- رسمی	۷ الی ۲۱	ثابت- بدون حرکت	شمال میدان	صحبت کردن، نگاه کردن، نوشتن قبض جریمه، راه رفتن	ضروری	فردی- استدلالی و آگاهانه	مرد	۲۵ تا ۴۵ سال

تصویر ۱۷- تصاویر مربوط به قرارگاه رفتاری (Q)

نقشه ۲- بررسی الگوهای رفتاری در میدان انقلاب اصفهان

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

بحث و نتیجه‌گیری

همانطور که در قسمت مبانی نظری بیان گردید، ویژگی‌های مهم و اصلی قرارگاه‌های رفتاری که راجر بارکر عنوان می‌کند شامل، تکرار یک فعالیت در زمان و مکان مشخص و ارتباط بین رفتار و محیط کالبدی (همساختی) می‌باشد. در این پژوهش ویژگی‌های دیگر قرارگاه‌های رفتاری از جمله خودکنترلی، برنامه، نوع دوره زمانی، دوره زمانی، نوع فضایی- مکانی قلمرو، محدوده قلمرو، فعالیت مستمر، نوع فعالیت، نوع رفتار، جنس و رده سنی مورد بررسی قرار گرفتند. در محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل ۱۷ نوع قرارگاه رفتاری باهدف‌های مختلف شکل می‌گیرد که در قسمت یافته‌های پژوهش به صورت مفصل به آن پرداخته شد. در این قسمت به سؤال پژوهش که بررسی مهم‌ترین الگوهای رفتاری در محدوده تاریخی سی‌وسه‌پل (میدان انقلاب اصفهان) بود و با روش کیفی مورد بررسی قرار گرفت، پاسخ داده می‌شود. با توجه به نتایج حاصل از برداشت‌های میدانی در این پژوهش، مهم‌ترین الگوهای رفتاری در میدان انقلاب اصفهان شامل: نشستن، استراحت کردن، صحبت کردن، نگاه کردن، خریدن، فروختن، قلیان کشیدن، خوردن، نوشیدن و عکس گرفتن می‌شوند که در نقشه (۲) در قالب یک شبکه ارائه شده‌اند. در این پژوهش نقشه میدان انقلاب به صورت یک شبکه (مربع‌های ۳*۳ متر) تعریف شده و مهم‌ترین الگوهای رفتاری که در هر ۹ مترمربع انجام می‌گیرد، مشخص شده است. با توجه به برداشت‌های میدانی صورت گرفته توسط نگارندگان و همچنین نظرخواهی از افراد در محیط مورد نظر، میزان همساختی (ارتباط رفتار و محیط کالبدی) به طور کلی در حد مطلوبی قرار دارد و برای افزایش همساختی رفتار و محیط کالبدی در این محیط راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

- استفاده از الگوی مرکزی برای طراحی فضاهای جمعی در میدان انقلاب
- ایجاد کریدور دید مناسب به عنصر تاریخی سی‌وسه‌پل با طراحی مسیر درخت و آب در میدان انقلاب جهت افزایش خوشایندی بصری فضا، خوانایی محیط و تقویت هویت فردی
- استفاده از لبه فضاهای شهری برای نشستن و گفتگو و افزایش تعاملات اجتماعی
- استفاده از چراغ‌های پرنور و در فواصل کم برای تأمین دید مطلوب در شهر
- استفاده از سطح شیب‌دار برای حضور معلولین و جانبازان
- استفاده از کف‌سازی ویژه برای نابینایان
- استفاده از گیاهان همیشه سبز و خزان‌دار برای القای حس زمان و افزایش سرزندگی در تمام طول سال
- تعریف فضاهای تجمعی برای افزایش تعاملات اجتماعی
- تعریف آب‌نما در وسط میدان برای افزایش غنای حسی و ایجاد نشانه در مسیر
- ایجاد بستری امن برای تعاملات اجتماعی
- استفاده از الگوی باغ ایرانی و همچنین الگوهای موجود در محور چهارباغ برای طراحی فضاهای جمعی
- ایجاد پیوستگی در مسیرهای پیاده و دوچرخه
- جلوگیری از ایجاد گوشه‌های دنج و فضاهای گمشده

پی‌نوشت‌ها

1 Erving Goffman
2 Rojer Barker
3 Jan Gehl
4 Jon Lang
5 William Whyte
6 Allan Wicker
7 Extra-Personal
8 Synomorphy

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]

فهرست منابع

- امین زاده، ب.، و افشار، د. (۱۳۸۱). طراحی و الگوهای رفتاری: پیشنهادی برای بهسازی پارک‌های شهری، نشریه محیط‌شناسی بهار.
- بحرینی، ح. (۱۳۹۴). تحلیل فضاهای شهری در رابطه با الگوهای رفتاری استفاده‌کنندگان و ضوابطی برای طراحی، تهران: چاپ دهم، انتشارات دانشگاه تهران.
- دژدار، ا.، طلیسچی، غ.، و روحی دهکردی، ر. (۱۳۹۱). بازشناسی مفهوم قرارگاه‌های رفتاری، مروری بر تعاریف و ویژگی‌های قرارگاه رفتاری با تأکید بر مرور تحلیلی متن شوگن، هفت حصار، شماره اول، سال اول، صص ۲۰-۱۳.
- سربندی فراهانی، م.، بهزادفر، م.، عباس زادگان، م.، و الوندی پور، ن. (۱۳۹۳). کیفیات محیطی مؤثر بر قرارگاه رفتاری در فضاهای سبز و باز محلی، فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری، سال دوم، شماره پنجم، صص ۱۱۵-۱۰۱.
- شاهچراغی، آ.، و بندرآباد، ع. (۱۳۹۴). محاط در محیط: کاربرد روانشناسی محیطی در معماری و شهرسازی، تهران: انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی تهران، چاپ اول.
- گل، ی. (۱۳۸۷). زندگی در فضای میان ساختمان‌ها، ترجمه شیما شصتی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ اول.
- گلرخ، ش. (۱۳۹۱). قرارگاه رفتاری: واحدی پایه برای تحلیل محیط، تهران: انتشارات آرمانشهر.
- لنگ، ج. (۱۳۸۸). آفرینش نظریه معماری: نقش علوم رفتاری در طراحی محیط، ترجمه علیرضا عینی فر، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ چهارم.
- مطلبی، ق. (۱۳۸۰). روانشناسی محیطی، دانشی نو در خدمت معماری و طراحی شهری، مجله هنرهای زیبا، شماره ۱۰، صص ۵۲-۶۷.
- وایت، و. (۱۳۹۲). زندگی اجتماعی فضاهای شهری کوچک، ترجمه مسعود اسدی محل چالی، تهران: انتشارات آرمانشهر، چاپ اول.
- Altman, I., & Churchman, A. (1994). "Human Behavior and Environment", Advances in Theory and Research- Volume 13:Women and the Environment. New York: Plenum Press, First edition.
- Barker, R. (1968). Ecological Psychology, . Stanford, Ca:: Stanford University Press.
- Goffman, E. (1966). Behavior in Public Places: Notes on the Social Organization of Gatherings. New York: The Free Press.
- Heft, H. (2001). Ecological Psychology in Context : James Gibson, Roger Barker, and the Legacy of William James's Radical Empiricism Resources for Ecological Psychology. Mahwah-New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Lang, J., Burnette, C., Moleski, W., & Vachon, D. (1974). Designing for Human Behavior: Architecture and the Behavioral Sciences. United States of America.: Dowden, Hutchinson & Ross, Inc. Pennsylvania.
- Lawson, B. (2001). The Language of Space. Oxford: Architectural Press-First published.
- Richard, H., & Roger, K. (1975). Explorations in the Taxonomy of Behavior Settings Analysis of Dimensions and Classification of Settings. American Journal of Community Psychology, Vol. 3, No. 4.
- Sanoff, H. (1971). Behavior Setting in Residential Environments: A Research Strategy for Determining What Happens in the Designed Environment. Journal of Architectural Education, Vol. 25, No. 95-97.
- Scott, M. (2005). A Powerful Theory and a Paradox: Ecological Psychologists After Barker. Environment and Behavior No.37, 295-329.
- Wen Liu, C. (2012). Social and Behavioral Sciences. Challenges of Tourism Upon the Local Community: Behavior Settings in an Old Street in Tamsui, Taiwan Environments. Environment and Planning B, 31, 805-828.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.23225602.1396.6.21.10.7]

- Wicker, A. (2012). Perspectives on behavior settings: With illustrations from Allison's ethnography of a Japanese hostess club. Environment and Behavior, No.44, 474-492.

[Downloaded from hafthesar.iauh.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.22225602.1396.6.21.10.7]